2023

5th Semester Examination

SANSKRIT (General)

Paper : DSE 1A/2A-T

[CBCS]

Full Marks : 60 Time : Three Hours

The figures in the margin indicate full marks. Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

[Philosophy, Religion and Culture in Sanskrit Tradition]

1. संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च अधोलिखितेषु **दश** प्रश्नाः समाधेयाः — 2×10=20

संস্কৃত ভাষায় ও দেবনাগরী লিপিতে যেকোনো ***দশটি*** প্রশ্নের উত্তর লেখো —

(क) श्रीमद्भगवद्गीतायाः द्वितीयाध्यायस्य नाम किम्? ध्यानात् कः श्रेयः?

শ্রীমদ্‌ভগবদ্‌গীতার দ্বিতীয় অধ্যায়ের নাম কী? ধ্যান অপেক্ষা শ্রেষ্ঠ কী?

P.T.O.

(খ) 'जातस्य हि ध्रुवो मृत्युः' — वचनस्य वक्ता कः ? कं प्रति उक्तिरियम् ?

'জাতস্য হি ধ্রুবো মৃত্যুঃ' — উক্তিটির বক্তা কে? কার প্রতি এই উক্তি?

(ग) क्रोधात् भवति कः ? स्मृतिभ्रंशात् कः भवति ?

ক্রোধ থেকে কী উৎপন্ন হয়? স্মৃতিভ্রংশ থেকে কী হয়?

(घ) श्रीमद्भगवद्गीतानुसारेण योगक्षेम-शब्दस्य कोऽर्थः ?

শ্রীমদ্ভগবদ্গীতা অবলম্বনে যোগক্ষেম শব্দের অর্থ লেখো।

(ङ) मनुस्मृत्यनुसारेण विवाहः कतिविधः ? के च ते ?

মনুস্মৃতি অনুসারে বিবাহ কতপ্রকার ও কী কী?

(च) के पुरुषार्थाः ? कः परम-पुरुषार्थः ?

পুরুষার্থ কী? কোনটি পরম পুরুষার্থ?

(छ) सांख्यदर्शनस्य कः प्रणेता ? सांख्यदर्शनानुसारेण गुणाः कति ? के च ते ?

সাংখ্যদর্শনের প্রণেতা কে? সাংখ্যদর্শনানুসারে গুণ কয়টি ও কী কী?

(ज) मनुसंहिता कीदृशं शास्त्रम् ? अस्मिन् ग्रन्थे कति अध्यायाः सन्ति ?

মনুসংহিতা কীপ্রকার শাস্ত্র? এই গ্রন্থে কয়টি অধ্যায় আছে?

(झ) आहारः कतिविधः ? के च ते ?

আহার কয়প্রকার ও কী কী?

(ञ) जीवदेहे तमोगुणस्य प्रभावः कीदृशो भवति ?

জীবদেহে তমোগুণের প্রভাব কিরূপ?

(ट) कः कस्मिन् आश्रमे पञ्चमहायज्ञस्य पालनं करोति ?

কে কোন্ আশ্রমে পঞ্চমহাযজ্ঞের পালন করে?

(ठ) निष्कामकर्मयोगः कः भवति ?

নিষ্কামকর্মযোগ কী?

(ड) का नाम अहिंसा ?

অহিংসা কী?

(ढ) धर्मशास्त्रेषु धर्मशब्दः कस्मिन् अर्थे प्रयुक्तः ?

ধর্মশাস্ত্রে ধর্মশব্দ কী অর্থে প্রযুক্ত হয়েছে?

(ण) कदा उपनयनसंस्कारः क्रियते ?

উপনয়নসংস্কার কখন করা হয়?

P.T.O.

2. अधोलिखितेषु **चत्वारः** प्रश्नाः समाधेयाः — 5×4=20

যেকোনো ***চারটি*** প্রশ্নের উত্তর দাও —

(क) धर्मशास्त्रस्य विषयवस्तु उद्देश्यं च आलोच्येताम्।

ধর্মশাস্ত্রের বিষয়বস্তু ও উদ্দেশ্য আলোচনা করো।

(ख) संस्कारः कः? संस्कारः कतिविधः? तेषां नामानि लिख्यन्ताम्। किन्नाम समावर्तनम्? 1+1+2+1

সংস্কার কী? সংস্কার কতপ্রকার? তাদের নামগুলি লেখো। সমাবর্তন কী?

(ग) व्याख्या कार्या :

"ये तु धर्म्यामृतमिदं यथोक्तं पर्युपासते।
श्रद्दधाना मत्परमा भक्तास्तेऽतीव मे प्रियाः॥"

ব্যাখ্যা করো :

"যে তু ধর্ম্যামৃতমিদং যথোক্তং পর্যুপাসতে।
শ্রদ্দধানা মৎপরমা ভক্তাস্তেহতীব মে প্রিয়াঃ।।

(घ) व्याख्या कार्या :

"कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि॥"

ব্যাখ্যা করো :

"কর্মণ্যেবাধিকারস্তে মা ফলেষু কদাচন।
মা কর্মফলহেতুর্ভূর্মা তে সঙ্গোঽস্ত্বকর্মণি।।

(ङ) टीका कार्या — पुरुषार्थचतुष्टयम्।

টীকা লেখো — পুরুষার্থচতুষ্টয়ম্।

(च) टीका कार्या — गुणत्रयम्।

টীকা লেখো — গুণত্রয়ম্।

3. अधोलिखितेषु ***प्रश्नद्वयं*** समाधेयम् : 10×2=20

যেকোনো ***দুটি*** প্রশ্নের উত্তর দাও :

(क) श्रीमद्भगवद्गीतानुसारेण स्थितप्रज्ञस्य स्वरूपं निरूपणीयम्।

শ্রীমদ্‌ভগবদ্‌গীতা অনুসারে স্থিতপ্রজ্ঞের স্বরূপ নির্ণয় করো।

(ख) भारतीयदर्शनानुसारेण कर्मवादविषयः संक्षेपेण वर्ण्यताम्।

ভারতীয়দর্শনানুসারে কর্মবাদবিষয়ে সংক্ষেপে বর্ণনা করো।

(ग) पञ्चमहायज्ञविषये कश्चन प्रबन्धो विरचयत।

পঞ্চমহাযজ্ঞবিষয়ে একটি প্রবন্ধ লেখো।

P.T.O.

(ঘ) 'ऋण' — शब्दस्य कोऽर्थः ? ऋणविषये भवतः मतं व्याख्यायताम्।

'ঋণ' — শব্দের অর্থ কী? ঋণ বিষয়ে তোমার অভিমত ব্যাখ্যা করো।

OR

[Indian Perspectives in Personality Development]

1. यथेच्छं ***प्रश्नदशमं*** समाधेयम् (संस्कृतेन नागर्या च) : 2×10=20

যে-কোনো ***দশটি*** প্রশ্নের উত্তর দাও (সংস্কৃতে ও নাগরীতে) :

(क) "तदैक्षत बहु स्यां" — छान्दोग्योपनिषदनुसारेण कः बहु भवितुम् इच्छति स्म ?

"তদৈক্ষত বহু স্যাং" — ছান্দোগ্যোপনিষদনুসারে কে বহু হতে চেয়েছিলেন?

(ख) किमर्थं जन्मकाले जीवानामात्मज्ञानं प्रतिबद्धमस्ति ?

জাতকালে প্রাণীদের আত্মজ্ঞান প্রতিবদ্ধ থাকে কেন?

(ग) सन्न्यासयोगानुसारं योगिनां कर्मपद्धतिः लेखितव्या।

সন্ন্যাসযোগানুসারে যোগীদের কর্মপদ্ধতি উল্লেখ করো।

(घ) श्रीमद्भगवद्गीतानुसारेण योगक्षेमशब्दद्वयस्य अर्थः लिख्यताम्।

শ্রীমদ্ভগবদ্গীতা অবলম্বনে যোগ ও ক্ষেম শব্দের অর্থ লেখো।

(ঙ) ज्ञान-विज्ञानयोगानुसारं मनुष्याणाम् आसुरिकभावा उल्लेखनीयाः।

জ্ঞান-বিজ্ঞানযোগানুসারে মানুষের আসুরিক ভাবগুলি উল্লেখ করো।

(চ) सांख्ययोगानुसारं विषयतृष्णा कथं निवर्तते?

সাংখ্যযোগানুসারে বিষয়তৃষ্ণা কিভাবে দূরীভূত হয়?

(ছ) छान्दोग्योपनिषदः श्वेतकेतोः परिचयं लिखत।

ছান্দোগ্যোপনিষদের শ্বেতকেতুর পরিচয় লেখো।

(জ) को नाम स्थितप्रज्ञः?

স্থিতপ্রজ্ঞ কাকে বলে?

(ঝ) तामसकर्तुः लक्षणं लिख्यताम्।

তামসকর্তার বৈশিষ্ট্যগুলি উল্লেখ করো।

(ঞ) कुरुक्षेत्रयुद्धे अर्जुनप्रयुक्तस्य शङ्खधनुषोः किं नाम?

কুরুক্ষেত্রের যুদ্ধে অর্জুনের ব্যবহৃত শঙ্খ ও ধনুর নাম কী?

(ট) बृहदारण्यकोपनिषदि दध्यङ् ऋषिः कस्मै ब्रह्मतत्त्वम् उपदिष्टवान्?

বৃহদারণ্যকোপনিষদে দধ্যঙ্ ঋষি কাকে ব্রহ্মতত্ত্ব উপদেশ করেছিলেন?

(ठ) कर्मयोगानुसारं कामपरिहारस्य के उपायाः सन्ति?

কর্মযোগানুসারে কামকে পরিহার করার উপায়গুলি কী?

(ड) "भ्रमतीव च मे मनः" — कस्य मनः चञ्चलमासीत्? स कस्य शरणं गच्छति?

"ভ্রমতীব চ মে মনঃ" — কার মন অস্থির? তিনি কার শরণাপন্ন হয়েছিলেন?

(ढ) श्रीमद्भगवद्गीतानुसारं क्षत्रियाणां स्वधर्माः के सन्ति?

শ্রীমদ্ভগবদ্গীতা অবলম্বনে ক্ষত্রিয়ের স্বধর্মগুলি কী?

(ण) गीतोपदिष्टम् आचरणपरिमार्जनविधिद्वयम् लिख्यताम्।

গীতায় উপদিষ্ট শুদ্ধ আচরণের দুটি পদ্ধতি লেখো।

2. यथेच्छं ***प्रश्नचतुष्टयं*** समाधेयम् : 5×4=20

যে-কোনো ***চারটি*** প্রশ্নের উত্তর দাও :

(क) "न वि जानामि यदिवेदमस्मि निण्यः" — वैदिकमन्त्रानुसारं ज्ञानस्य प्रथमप्रकाशः कथं भवति इति व्याख्यायताम्?

"ন বি জানামি যদিবেদমস্মি নিণ্যঃ" — এই বৈদিক মন্ত্রানুসারে জ্ঞানের প্রথম প্রকাশ কিভাবে হয় তা ব্যাখ্যা করো।

P.T.O.

(খ) बृहदारण्यकोपनिषदनुसारं जीवात्मनः उत्क्रमणं संक्षेपेण आलोच्यताम्।

বৃহদারণ্যকোপনিষদ অনুসারে সংক্ষেপে জীবাত্মার উত্ক্রমণ আলোচনা করো।

(গ) श्रीमद्भगवद्गीतायाः पुरुषोत्तमयोगानुसारं जीवस्य जन्म-रहस्यमालोच्यताम्।

শ্রীমদ্ভগবদ্গীতার পুরুষোত্তমযোগানুসারে জীবের জন্মান্তররহস্য আলোচনা করো।

(ঘ) वैदिकवाङ्मयानुसारं व्यक्तिविषये व्यक्तित्वविषये च चर्चा कुरुत।

বৈদিকবাঙ্ময় অবলম্বনে ব্যক্তি ও ব্যক্তিত্ব বিষয়দুটি আলোচনা করো।

(ঙ) श्रीमद्भगवद्गीतायाः गुणत्रयविभागयोगानुसारं गुणत्रयेण व्यक्तित्वं कथं प्रभवितम् इति चर्चां कुर्वन्तु।

শ্রীমদ্ভগবদ্গীতার গুণত্রয়বিভাগযোগানুসারে গুণত্রয় কিভাবে ব্যক্তিচরিত্রকে প্রভাবিত করে আলোচনা করো।

(চ) व्यक्तिभेदस्य कारणानि उल्लेखयतु।

ব্যক্তিভিন্নতার কারণসমূহ উল্লেখ করো।

3. यथेच्छं **प्रश्नद्वयं** समाधेयम् : 10×2=20

যে-কোনো ***দুটি*** প্রশ্নের উত্তর দাও :

(क) श्रीमद्भगवद्गीतायां क्षेत्रज्ञस्याक्षेत्रज्ञस्य च स्वरूपं व्याख्यातव्यम्।

শ্রীমদ্ভগবদ্গীত.য় উক্ত ক্ষেত্রজ্ঞ ও অক্ষেত্রজ্ঞের স্বরূপ উল্লেখপূর্বক ব্যাখ্যা করো।

(ख) छान्दोग्योपनिषदनुसारम् आरुणिः श्वेतकेतवे ब्रह्मतत्त्वं यदुपदिष्टवान् तदालोच्यताम्।

ছান্দোগ্যোপনিষদ অনুসারে আরুণি শ্বেতকেতুকে যে ব্রহ্মতত্ত্ব উপদেশ করেছিলেন তা আলোচনা করো।

(ग) को नाम निष्कामकर्मयोगः ? गीतानुसारं निष्कामः कर्मयोगः व्याख्यायताम्।

নিষ্কাম কর্মযোগ কী? গীতা অনুসারে নিষ্কাম কর্মযোগ ব্যাখ্যা করো।

(घ) अर्जुनविषादयोगे अर्जुनस्य मानसिकी अस्थिरता वर्ण्यताम्। श्रीकृष्णेन दत्तः उपदेशः मानवस्य चरित्रविकाशे कथं सहायकः भवति तदालोच्यताम्।

অর্জুনবিষাদযোগে অর্জুনের মানসিক অস্থিরতা বর্ণনা করো। সেখানে শ্রীকৃষ্ণ প্রদত্ত উপদেশগুলি কিভাবে মানুষের চরিত্রবিকাশে সহায়তা করে তা আলোচনা করো।